

STROPERIJ OP KONIJNEN VANUIT EGMOND AAN ZEE

T.W.M. Bakker & J.M. Drees

Vroeger waren de duinen vooral een konijnenkwekerij voor de hoge heren. De kustbewoners pikten echter in het geniep hun graantje mee, en dat is nog zwak uitgedrukt: beroepsstroperij was lange tijd 'een ernstig kwaad'. Het lijkt er echter op, dat de traditionele stroper tegenwoordig is verdwenen, maar dat is zeker niet overal het geval.

De eerste schrijver had de indruk dat er, zeker in Egmond aan Zee, nog steeds op aanzienlijke schaal wordt gestroopt. Deze twijfel op zich rechtvaardigt wellicht al een nader onderzoek. Belangrijker nog is het belang van deze kennis in het kader van de populatiedynamiek van het konijn in het duingebied. Recent is de tweede schrijver op dit onderwerp gepromoveerd (3). Aan de hand van de resultaten van interviews met notoire stropers en kenners van de dorpsgemeenschap in Egmond aan Zee wordt een beeld geschetst van de huidige omvang van stroperij in het Noordhollands Duinreservaat en de mogelijke invloed hiervan op de populatiedynamiek van het konijn.

De aanwezigheid van het konijn in de duinen wordt voor het eerst vermeld in de dertiende eeuw (2). Ze werden onder andere gehouden in zogenaamde warandes, zoals de warande van Brederode. Dit waren gebieden, die gepacht werden door een duinmeier en waarbinnen de konijnenstand werd bevorderd.

Net als het andere wild was het konijn eigendom van de Graaf van Holland, die eigenaar was van de duingebieden. Het bemachtigen van konijnen door bewoners uit de omgeving van de duinen was verboden. Dit bleef zo, ook toen vanaf de vijftiende eeuw de boeren aan de binnenduintrand steeds meer last kregen van uit het duin afkomstige konijnen. Zelfs op hun eigen erf was het verboden om ze te vangen. Ook moesten ze maatregelen nemen om te voorkomen dat hun huisdieren ze vingen. Honden kregen een blok aan hun poten en van katten werden de oorschelpen afgesneden, waardoor ze niet in de zanderige konijnenholen kropen (bevel van Filips, Hertog van Bourgondie, 1430). Ook waren er voorschriften over het onderhouden van omheiningen aan de binnenduintrand en van greppels met aan de duinkant een flauw aflopende helling. Dit alles om de konijnen de weg naar het duin terug te laten vinden ((1); in 'Ontdek de duinen staat op pag. 234 een kaart waarop de konijnenheining van Castricum staat afgebeeld).

Later, in de negentiende eeuw, toen land- en bosbouw zich in de duinen vestigden, en met de komst van de waterwinning, werd de vastlegging van het duin met kracht ter hand genomen. Het konijn was toen niet langer een gewenste vangst maar veeleer een plaag.

*Stropers uit Egmond
aan Zee, rond 1920
(foto: Jonker)*

Stroppers uit Egmond
aan Zee, rond 1920
(foto: Jonker)

Stroperij

Wat de houding van de samenleving tegenover het konijn in de duinen ook geweest is, gestroopt is er vrijwel altijd. Jelles(1) geeft een overzicht van de geschiedenis van de stroperij in het Noordhollands Duinreservaat. Uit de steeds hogere straffen die voor het stropen van konijnen werden gegeven en uit de hogere pachten voor duinparken leidt hij af, dat het konijn in de zeventiende en achttiende eeuw steeds belangrijker werd.

Voor de situatie in de twintigste eeuw laten we hier letterlijk volgen wat Jelles daarover heeft gezegd: 'Tijdens en kort na de eerste wereldoorlog heeft de stroperij bepaald een bloeiperiode gehad. Hoge wildprijzen zullen stimulerend hebben gewerkt. Ook nog geruime tijd na die oorlog moet de wildvangst, in het bijzonder die van konijnen, groot zijn geweest. In hoofdzaak waren zeedorpelingen hierbij betrokken, uit Egmond aan Zee en in mindere mate uit Wijk aan Zee, alsmede uit de dorpen aan de binnenduinrand. De eerder reeds vermelde commissie uit 1935 rapporteerde een stroperij op grote schaal en zij zag in het korthouden van het konijn door eigen personeel een middel niet slechts tot voorkoming of beperking van schade, doch mede tot preventie van het demoraliserend bedrijf der stroperij. (...) In de bezettingstijd daalde de gelegenheid tot stroperij nog verder en na de oorlog ging het nieuwe wildregime - eigen beheer - gepaard met intensivering van de bewaking. Bovendien kwam de Jachtwet van 1954 voorzien in de mogelijkheid van intensiever bestrijding van de stroperij door verzwaring van straffen en in betere controle mogelijkheden ten aanzien van vervoer en handel in onrechtmatig bemachtigd wild. Al deze factoren tezamen

hebben er toe kunnen medewerken dat beroepsmatige stroperij, die lange tijd in meer dan een opzicht, onder meer ook sociaal, een ernstig kwaad is geweest, in de jongste tijd geen belangrijke proportie meer heeft aangenomen. Het type van de traditionele stroper, die bij nacht en ontij de duinen introk en bij grote aantallen het wild, in het bijzonder konijnen, bemachtigde, is vrijwel in het verleden verdwenen'.

De vraag dringt zich op waar Jelles zich op baseerde en of zijn stelling dat de stroperij in de huidige tijd weinig voorstelt wel overal opgaat. De indruk bestond dat in ieder geval vanuit Egmond aan Zee nog steeds flink wordt gestroopt.

Om na te gaan of dit inderdaad zo is, zijn in de maanden augustus, september en oktober 1987 gesprekken gevoerd met tien personen uit Egmond aan Zee en directe omgeving. Het betrof personen waarvan verwacht werd dat ze kennis hebben van de stroperij, doordat ze zelf stropen dan wel kenner zijn van de dorpsgemeenschap van Egmond aan Zee of de omgeving. Met elk van hen afzonderlijk is een gesprek gevoerd aan de hand van een vragenlijst.

Interviews en resultaten

De resultaten van de gesprekken zullen we bespreken aan de hand van de vragenlijst zoals we die hebben voorgelegd aan de geïnterviewden. De namen van de geïnterviewden zullen we daarbij niet noemen.

Vraag 1. Hoe lang komt u al in het duin?

Alle geïnterviewden zijn in of in de buurt van Egmond aan Zee opgegroeid en komen al vanaf hun prilste jeugd in het duin. Voor de meesten is dit 30 tot 40 jaar. Twee kwamen al 50 jaar in

het duin en een al meer dan 60 jaar.

Vraag 2. Wat is de invloed van de myxomatose op de konijnenstand geweest en wanneer loonde het, na de myxomatose, weer de moeite om te stropen?

Voor zover men de periode van het uitbreken van de myxomatose bewust had meegemaakt, was men er van overtuigd dat er voor het uitbreken van de myxomatose veel meer konijnen in het duin te vinden waren dan erna. Een van de stropers zei dat het duin tussen 1949 en 1955 zo vol zat met konijnen dat het een plaag was. Zo'n vier tot vijf jaar na het uitbreken van de myxomatose, dus ongeveer vanaf 1960, loonde het weer de moeite om te stropen.

Vraag 3. Hoeveel konijnen vangt u per jaar en zijn het er elk jaar even veel?

Uiteraard is deze vraag alleen door de stropers beantwoord. Sommigen antwoordden zeer open op deze vraag. Anderen ontweken beantwoording.

Er werden aantallen genoemd van vele honderden tot een kleine duizend gestroopte konijnen per jaar. De laatste jaren was het aantal konijnen dat men stroopte ongeveer gelijk geweest. Dit aantal hing vooral af van de tijd die men in het stropen stak en niet van het aantal konijnen in het duin. Dit laatste werd door de meesten als een tamelijk constante factor gezien in de bedoelde periode.

Het mooiste antwoord kwam van een van de grootste stropers van het dorp: 'Een paar konijntjes, het mag geen naam hebben'.

Vraag 4. Hoeveel stropers telt Egmond aan Zee en hoeveel konijnen vangen deze?

Aan de hand van de verschillende antwoorden is onderstaand overzicht samengesteld.

Stroper: Vier tot vijf hele grote stropers die elk per jaar een kleine duizend konijnen vangen. Daarnaast zijn er ruim dertig wat kleinere stropers die elk enkele honderden konijnen vangen. Tenslotte zijn er nog enkele honderden die elk voor eigen gebruik enige tientallen konijnen stropen. Dit geeft tezamen: $4 \times 1000 + 35 \times 200 + 200 \times 20 = 15.000$ stuks.

Stroper: Vijftien hele grote stropers die elk goed zijn voor een duizend konijnen per jaar.

Daarnaast vijftig halfwas die elk een goede honderd konijnen per jaar vangen. Dit geeft tezamen: $15 \times 1000 + 50 \times 100 = 20.000$ stuks.

Stroper: Vijftig grote stropers die elk minimaal enige honderden en maximaal ruim duizend konijnen per jaar vangen. Om hier een totaal op te baseren is nog hachelijker dan hierboven. We houden het op meer, en vermoedelijk aanzienlijk meer, dan 10.000 stuks.

Stroper: 'Ik durf er niks van te zeggen. De meeste konijnen worden in het café gevangen, aan de ronde tafel bij een glas bier'.

Dorpskenner: Twintig grote stropers die elk goed zijn voor 250 tot 500 konijnen per jaar. Daarnaast zijn er nog een vijftig kleinere stropers die elk per jaar een vijftientwintig konijnen vangen. Dit geeft tezamen: $20 \times 400 + 50 \times 25 = 9.250$ stuks.

Dorpskenner: Vijftig grote stropers die elk een honderd konijnen per jaar vangen. Daarnaast zijn er zeker meer dan vijftig die elk ongeveer tien konijnen per jaar stropen. Dit geeft tezamen: $50 \times 100 + 50 \times 10 = 5.500$ stuks.

Dorpskenner: Veertig grote stropers waaronder tien hele grote die elk wel een duizend konijnen

per jaar vangen. Daarnaast veertig halfwas die elk goed zijn voor ongeveer 250 konijnen. Dit geeft tezamen: $10 \times 800 + 30 \times 500 + 40 \times 250 = 33.000$ stuks.

Dorpskenner: Tussen de dertig en de veertig grote stropers die elk goed zijn voor een paar honderd konijnen per jaar. Dit geeft tezamen: $35 \times 300 = 10.500$ stuks.

Na het overzien van deze getallen, bestaat de indruk dat de minimum raming van 5500 gestroopte konijnen per jaar te laag is. De hoogste schatting van 33.000 stuks lijkt te hoog. Een voorzichtige conclusie luidt: door de dorpsgemeenschap van Egmond aan Zee worden in jaren met normale aantallen konijnen zoals in de periode 1985, 1986 en 1987, minimaal 5000 konijnen gestroopt. Het werkelijke aantal zal vermoedelijk meer dan 10.000 stuks bedragen, maar de 20.000 niet overtreffen.

Vraag 5. Welke methode past u toe bij het stropen?

De meeste stropers trekken er in de nacht met lichtbak en hond op uit. Strikken zetten wordt ook nog wel toegepast, vooral door de oudere en de kleinere stropers. Fretteren en het gebruik van klemmen wordt hoegenaamd niet meer toegepast.

'De stille karakters gebruiken strikken en de vermetelen gaan lichtbakken' zoals een van de dorpskenners het zo fraai uitdrukte.

Vraag 6. In welk gebied wordt gestroopt?

Op deze vraag werd zeer verschillend geantwoord. Mogelijk houdt dit verband met het door de geïnterviewden zelf geconstateerde feit dat konijnen het ene jaar hier en het andere jaar daar zitten. Een van de stropers zei dat de konijnen tot 1970 om de noord (de duinen ten noorden van het dorp) zaten en daarna omde zuid. Een andere stroper bevestigde dit. Volgens hem lag het omslagtijdstip zo'n vijftien jaar terug.

In de huidige situatie wordt vooral om de zuid gestroopt. Daar zouden de meeste konijnen zitten. Hierbij speelt ongetwijfeld ook een rol dat de stropers om de noord niet zo goed durven. De meesten hebben daar ook een aardappellandje en: 'Als de koddebeier van Six je te pakken neemt, dan ben je mooi je landje kwijt'.

Er wordt gestroopt tot Wijk aan Zee aan toe. Het zwaartepunt van de stroperij vanuit Egmond aan Zee ligt echter in het duingebied direct ten zuiden van het dorp, ongeveer tot Bakkum aan toe. In het duin zelf heeft men een voorkeur voor het open duin achter de zeereep, daar zitten de meeste konijnen.

Vraag 7. In welke maanden wordt gestroopt?

De antwoorden op deze vraag waren vrij gelijklopend. De hoofdmoot wordt gevangen in de maanden oktober, november en december. In augustus en september wordt voorzichtig begonnen, vooral 'voor eigen gebruik'. Als de winter invalt, stopt men ermee, volgens sommigen omdat de konijnen dan al 'met jong zitten'. Anderen zeiden dat je in de wintertijd teveel lawaai maakt op de bevroren bodem, waardoor de konijnen je te gauw in de gaten hebben.

Vraag 8. Wordt in andere plaatsen, zoals Bergen en Wijk aan Zee, ook gestroopt?

De meesten van de geïnterviewden hadden de indruk dat de stroperij vanuit die dorpen niet veel voorstelt. Bergen telt al helemaal niet mee, Wijk aan Zee een beetje. Bij elkaar zouden de aantallen gestroopte konijnen vanuit deze dorpen niet meer dan enkele procenten, hooguit tien, van het Egmondzeese totaal bedragen. Een van de koddebeiers maakte een, in dit opzicht mogelijk belangrijke, opmerking. 'Langs de hele binnenduinstrand zit, zo hier en daar, nog wel een stroper. Bij elkaar telt dat nog lekker aan'. Het zou dus wel eens om enige tientallen procenten van het door Egmondzeese stropers gevangen totaal kunnen gaan.

Vraag 9. Wat is de invloed van strenge winters en droge zomers op de konijnenstand?

De antwoorden op deze vraag verschilden nogal. Het meest eensgezind is men over de invloed van strenge winters. Deze hebben zeer ernstige gevolgen voor de konijnenstand, vooral bedekking met sneeuw en ijs is funest. 'Er zit dan geen leven meer in het gras. Ik heb ze wel dode bladeren van de esdoorn zien eten'. Aan de andere kant zei men weinig te hebben gemerkt van de invloed van de strenge winters van 1984/85, 1985/86 en 1986/87 op de konijnenstand.

Van droge zomers merkt men niet veel. Een zei dat droge zomers juist goed zouden zijn voor de stand. Een groeizaam voorjaar zou nog beter zijn. Een zaak die hier nauw verband mee houdt, is het weertype dat het meest geschikt is om te stropen. Een van de stropers had hier min of meer systematisch onderzoek naar gedaan. Hij had maanstanden, windrichting en temperatuur genoteerd en deze vergeleken met de vangst. Hij kon 'er geen wijs uit worden' zodat het altijd maar

weer afwachten is wat een nacht stropen oplevert.

Vraag 10. Wat doet u wanneer er weinig konijnen zijn, steekt u dan meer of minder tijd in de stroperij?

Hierover was men eensgezind. Als er veel konijnen zijn, dan ga je een keer extra vanwege de goede vangst. Of, zoals een van de koddebeiers zei: 'Als er een hoop konijnen zijn, dan maken ze mekaar gek'. Het aantal stropers neemt dan toe.

Als er weinig konijnen zijn, wordt er minder gestroopt. Het loont de moeite niet. Alleen de zwaar verslaafden trekken er dan op uit.

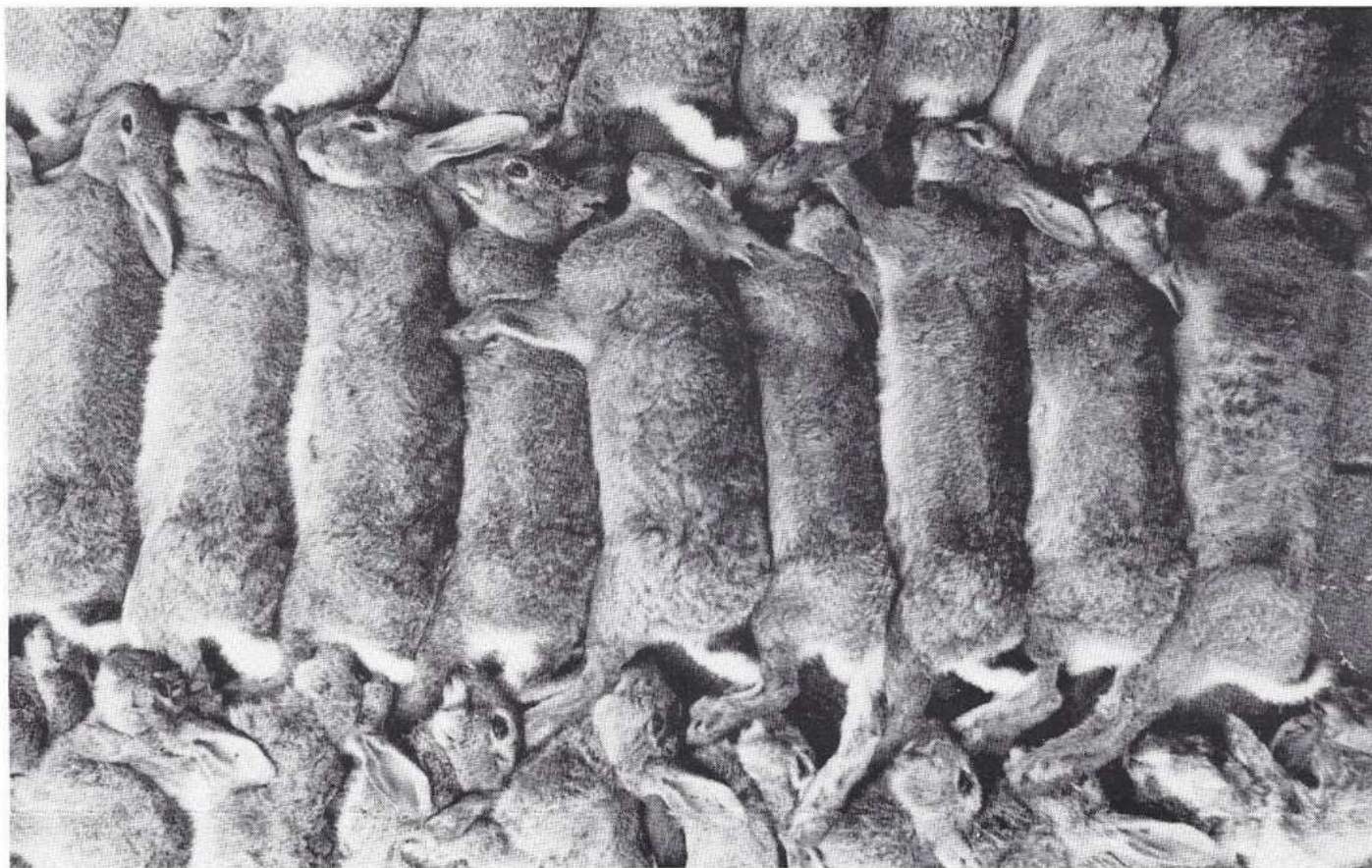
Tijdens de gesprekken kwamen nog een aantal zaken naar voren die met het eigenlijke onderwerp niet veel van doen hebben, maar die de moeite van het vermelden waard zijn. Tot in het midden van de zeventiger jaren kwamen er in het duin flinke aantallen hazen voor, waarop ook gestroopt werd. Tegenwoordig is er geen haas meer in het duin te vinden. Ook wordt er gestroopt op fazanten en vossen.

De stropers getuigden allen van hun grote liefde voor het duin. Ze hebben er vaak van jongsaf aan in rond gezworven en voelen zich er sterk mee verbonden. Ze hebben geen goed woord over voor de enkele stroper die buiten het geijkte seizoen, augustus tot januari, stroopt. 'Dan ben je verkeerd bezig. Ze zitten dan met jongen en dan moet je niet stropen'.

Effekten op de populatie

De totale vangst door stropers is groter dan het aantal konijnen dat jaarlijks door jachtopzieners in dienst van de beheerder, het PWN (Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noord-Holland), wordt

(foto: J.L. Mulder)

afgeschoten: gemiddeld enige duizenden. Overigens vertonen jachtopziener en stroper wel overeenkomsten in hun gedrag. Men gaat er het meest op uit in de herfst tot de vorst invalt. Ook trekt men er vaker op uit, wanneer de konijnenstand hoger is. Omdat het aantal konijnen dat door stropers gevangen wordt slechts bij benadering bekend is, kan een beschouwing over het effect daarvan op de populatiedynamica niet meer dan globaal zijn. Volgens het onderzoek van Wallage-Drees (3) wordt de uiteindelijke populatiedichtheid van het konijn in onze streken bepaald door de kwantiteit en kwaliteit van het voedsel in de winter. Bezien vanuit de totale populatie geldt dat sterfte in de herfst voor minder voedseltekort in de winter zorgt. Daardoor is de sterfte in de winter kleiner, zodat de populatiedichtheid in situaties met en zonder stroperij en jacht aan het eind van de winter toch gelijk kan zijn. Bij dit laatste kan men zich overigens afvragen in hoeverre de vegetatie in jaren met een, ten gevolge van jacht en stroperij, lagere stand, zodanig verandert (verruigt) dat ze daarna ongeschikt is als voedsel en door konijnen gemeden wordt. Voorlopig houden we het erop dat myxomatose, jachtopzieners, stropers en

roofdieren zoals de vos niet bepalen hoe hoog het uiteindelijke niveau van de konijnendichtheid wordt, wel hoe snel dit bereikt wordt. Als de aantallen konijnen laag zijn, bijvoorbeeld ten gevolge van een strenge winter, heeft de sterfte onder konijnen in de herfst invloed op de snelheid van de toename van de populatie in het seizoen erna.

De invloed van stropers zou groter kunnen zijn, als hun gedrag wat minder volgend zou zijn. Men stroopt alleen wanneer en waar dat de moeite loont. Mogelijk was dat vroeger, toen vanwege de economische noodzaak langer en intensiever werd gestroopt, anders en is de stand toen ten gevolge van de stroperij gedecimeerd. Uit de literatuur is ons overgeleverd dat dit zou zijn gebeurd toen, rond 1800, Franse soldaten aan de binnenduintrand waren gelegerd. In Engeland is dit gebeurd tijdens de Tweede Wereldoorlog. Onze duinen waren toen echter afgesloten en de konijnenstand heeft zich hier toen op een hoog niveau kunnen handhaven.

Tenslotte

Het is onvermijdelijk dat de bewoners van de voormalige zeedorpen een, soms sterke, band hebben met het duin. Die band uit zich op verschillende manieren. Voor sommige zeedorpingen is het duin vooral de plaats waar je recreatiebungalows, hotels, racecircuits of golfbanen realiseert. Voor anderen is het de plaats waar je stroopt, een activiteit die diep geworteld is in de dorpsgemeenschap en die van vader op zoon wordt doorgegeven. Onze dank aan stropers, dorpelingen en koddebeiers voor de open manier van praten over dit toch wat duistere onderwerp.

Literatuur

1. JELLES, J.G.G. (1968). Geschiedenis van beheer en gebruik van het Noordhollands Duinreservaat. ITBON Medeling 1968-87, 143 pp.
2. RENTENAAR R. (1978). De vroegste geschiedenis van het konijn in Holland en Zeeland. Holland: Regionaal-Historisch Tijdschrift 10, pp. 2-16.
3. WALLAGE-DREES J.M. (1988). Rabbits in the coastal sand dunes; weighed and counted. Diss. RU Leiden, 153 pp.

Theo Bakker is tegenwoordig Hoofd Terreinbeheer van de Duinwaterleiding van 's-Gravenhage.

Marijke Drees is onlangs gepromoveerd op een proefschrift over de populatiedynamiek van konijnen (zie ook elders in dit nummer).

Adressen van de auteurs:

T.W.M. Bakker, Slootenslaan 27c, 1852 PX Heiloo.

Marijke Drees, Spruitenbosstraat 10, 2012 LK Haarlem.

(foto: J.L. Mulder)

